

Ülevaade põhiseaduslikkuse järelevalve kohtupraktikast 01.06.2019–01.06.2020

Käesolevas ülevaates kajastuvad põhiseaduslikkuse järelevalve kohtulahendid, mis on tehtud pärast eelmise aasta korralist ettekannet Riigikogu ees. Ülevaatest nähtuvad sätete põhiseaduspärasust käsitlevad üldkogu (RKÜK) ja põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi (RKPJK) lahendid. Kokku lahendas Riigikohus sel ajavahemikul 24 kohtuasja. Kolm asja lahendas RKÜK ja neid iseloomustab kehtivas õiguses seni avamata õigussuhete tõlgendamise vajadus. Üheksas kohtuasjas tuvastati õigustloovate aktide sätete põhiseadusvastasus. Seitsme seaduse sätted tunnistati põhiseadusvastasteks. Kaebuseid Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse peale oli kokku seitse, neist üks rahuldati, viis jäeti rahuldamata ning üks läbi vaatamata. Valimiskaebused puudutasid peamiselt rahvastikuregistrijärgset elukohta ja elektroonilist hääletamist. 2019. a oktoobris esitas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium Euroopa Kohtule eelotsuse taotluse, mis puudutas kohtuasjas nr 5-19-29 tekkinud küsimust Euroopa Liidu Nõukogu direktiivi tõlgendamisest kuulmislangusega isiku tööle võtmisel.¹

Jrk nr	Lahendi number ja kuupäev	Kohtuasja sisu	Resolutsioon
1.	5-18-8/19 RKÜK 11.06.2019	Vangistusseaduse § 94 lõike 5 põhiseaduspärasuse kontroll.	Tunnistada vangistusseaduse § 94 lõige 5 põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks edasiulatuvalt, omistades otsuse tagasiulatuva mõju kaebajale praeguses asjas, samuti isikutele, kes käesoleva otsuse jõustumise ajaks on seadusega ette nähtud korras vaidlustanud neile pikaajalise kokkusaamise võimaldamata jätmise või seadusega ette nähtud korras taotlenud neile pikaajalise kokkusaamise võimaldamata jätmisega tekitatud kahju hüvitamist.
2.	5-19-31/2 RKPJK 12.06.2019	Kaebus Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse peale. (elektroonilise hääletamise toiminguga kaebetähtaeg)	1. Rahuldada kaebus. 2. Tühistada Vabariigi Valimiskomisjoni 26. mai 2019. a otsus nr 106 ja kohustada Vabariigi Valimiskomisjoni tegema asjas uus otsus.
3.	5-19-36/4 RKPJK 17.06.2019	Kaebus Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse peale. (elektroonilise hääletamise toimingud)	Jätta kaebus läbi vaatamata.

¹ RKPJK määrus 24.10.2019, [5-19-29/18](#). „1. Taotleda Euroopa Kohtult eelotsust järgmises küsimuses: „Kas Euroopa Liidu Nõukogu 20. novembri 2000. a direktiivi 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel, artikli 2 lõiget 2 koostoimes sama direktiivi artikli 4 lõikega 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus niisugused riigisisesed õigusnormid, mis sätestavad, et kuulmise nõrgenemine alla nõutud normi on absoluutne vastunäidustus vanglateenistuse ametnikuna teenistuses olemisele, ja mis ei võimalda kasutada kuulmisnõuete täidetuse hindamisel korrigeerivaid abivahendeid?“

4.	5-19-33/2 RKPJK 18.06.2019	Kaebus Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse peale. (valimisjaoskonnas hääletamine)	Jätta kaebus rahuldamata.
5.	5-19-26/13 RKPJK 18.06.2019	Relvaseaduse § 43 lõike 3 punkti 2 ja § 36 lõike 1 punkti 7 põhiseaduspärasuse kontroll.	Jätta taotlus rahuldamata.
6.	5-19-32/2 RKPJK 18.06.2019	Kaebus Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse peale. (häälte lugemise ruumis kaamerate kasutamise keeld)	Jätta kaebus rahuldamata.
7.	5-19-35/3 RKPJK 18.06.2019	Kaebus Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse peale. (valimisõigus)	Jätta kaebus rahuldamata.
8.	5-19-34/2 RKPJK 18.06.2019	Kaebus Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse peale. (valimistel osalemise võimaluse tagamine, kui isik pole valijate nimekirjade koostamise ajal kantud rahvastikuregistrisse)	Jätta kaebus rahuldamata.
9.	5-19-28/10 RKPJK 21.06.2019	Täitemenetluse seadustiku § 100 lõike 4 teise lause põhiseaduspärasuse kontroll.	Tunnistada täitemenetluse seadustiku § 100 lõike 4 teine lause põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks osas, milles kohtutäituril puudub täitemenetluses toimunud enampakkumisel osalenu tasutud tagatisraha tagastamise üle otsustamisel kaalutusõigus küsimuses, millises ulatuses tuleb tagatisraha tagastada selle tasunud isikule ning millises kanda Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja eelarve ühisossa.

10.	<p>5-18-5/17 RKÜK 21.06.2019</p>	<p>Välismaalaste seaduse ja siseministri 18. detsembri 2015. a määruse nr 83 „Tähtjalise elamisloa ja selle pikendamise ning pikaajalise elaniku elamisloa ja selle taastamise taotlemise kord ning elamisloa taotlemise vormid“ põhiseaduspärasuse kontroll.</p>	<p>1. Rahuldada Tallinna Ringkonnakohtu taotlused.</p> <p>2. Tunnistada välismaalaste seadus põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks osas, milles see välistab tähtjalise elamisloa andmise välismaalasele Eesti Vabariigi kodanikust samast soost registreeritud elukaaslase juurde Eestisse elama asumiseks.</p> <p>3. Tunnistada, et siseministri 18. detsembri 2015. a määrus nr 83 „Tähtjalise elamisloa ja selle pikendamise ning pikaajalise elaniku elamisloa ja selle taastamise taotlemise kord ning elamisloa taotlemise vormid“ oli põhiseadusega vastuolus osas, milles see ei sätestanud juhuks, kui Eesti Vabariigi kodaniku samast soost registreeritud elukaaslane taotles Eestisse elama asumiseks tähtjalist elamisluba, taotluses esitatavate andmete ja taotlusele lisatavate tõendite loetelu.</p> <p>4. Tunnistada siseministri 12. jaanuari 2017. a määrus nr 7 „Tähtjalise elamisloa ja selle pikendamise ning pikaajalise elaniku elamisloa ja selle taastamise taotlemise kord ning legaalse sissetuleku määrad“ põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks osas, milles see ei sätesta juhuks, kui Eesti Vabariigi kodaniku samast soost registreeritud elukaaslane taotleb Eestisse elama asumiseks tähtjalist elamisluba, taotluses esitatavate andmete ja taotlusele lisatavate tõendite loetelu.</p>
11.	<p>5-19-39/2 RKPKJ 26.06.2019</p>	<p>Kaebus Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse peale. (valimiste vabadus, tühja sedeli andmine)</p>	<p>Jätta kaebus rahuldamata.</p>

12.	5-19-25/9 RKPJK 30.10.2019	Perehüvitiste seaduse § 37 lõike 3 teise lause põhiseaduspärasuse kontroll.	<p>1. Tunnistada põhiseadusevastaseks perehüvitiste seaduse § 37 lg 3 teine lause (1. jaanuarist 2017 kuni 31. augustini 2019 kehtinud sõnastuses) osas, mille järgi ei arvatud vanemahüvitise arutamisel isikustatud sotsiaalmaksu hulka töötuskindlustuse seaduses sätestatud tööandja maksejõuetuse hüvitisel arvestatud sotsiaalmaksu olukorras, kus isik töötas vanemahüvitise arutamise aluseks oleval kalendriaastal ja selle kalendriaasta eest maksis Eesti Töötukassa tööandja maksejõuetuse hüvitist ning arvestas sellelt sotsiaalmaksu, mis laekus vanemahüvitise arutamise aluseks oleval kalendriaastal või pärast seda.</p> <p>2. Tunnistada põhiseadusevastaseks ja kehtetuks perehüvitiste seaduse § 37 lg 3 kolmas lause (alates 1. septembrist 2019 kehtivas sõnastuses) osas, mille järgi ei arvata vanemahüvitise arutamisel isikustatud sotsiaalmaksu hulka töötuskindlustuse seaduses sätestatud tööandja maksejõuetuse hüvitisel arvestatud sotsiaalmaksu olukorras, kus isik töötab vanemahüvitise arutamise aluseks oleval arvestusperioodil ja selle perioodi eest maksab Eesti Töötukassa tööandja maksejõuetuse hüvitist ning arvestab sellelt sotsiaalmaksu, mis laekub vanemahüvitise arutamise aluseks oleval perioodil või pärast seda.</p>
13.	5-19-43/2 RKPJK 13.11.2019	X kaebus tunnistada perekonnaseaduse § 93 lõiked 1 ja 2 põhiseadusega vastuolus olevaks.	Jätta kaebus läbi vaatamata.
14.	5-18-7/8 RKPJK 09.12.2019	Narva Linnavolikogu määruste ja õigustloova akti andmata jätmise põhiseaduslikkuse kontroll.	<p>1. Rahuldada õiguskantsleri taotlus osaliselt.</p> <p>2. Tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks Narva Linnavolikogu 20. veebruari 2014. a määruse nr 6 „Koduteenuste osutamise tingimused ja kord Narva linnas“:</p> <p>2.1. § 3 punktid 1–3;</p> <p>2.2. § 5 lõike 4 lauseosad „tööpäevadel“ ja „kogumahuks kuni 20 tundi nädalas, kuid mitte rohkem kui 80 tundi kalendrikuus“;</p>

			<p>2.3. § 6 lõike 2 punkt 2.</p> <p>3. Tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks Narva Linnavolikogu 22. novembri 2012. a määruse nr 27 „Hoolekandeaustusse paigutamise kord Narva linnas“:</p> <p>3.1. § 3 lõike 1 lauseosa „kusjuures esmajärjekorras kuuluvad asutusse paigutamisele isikud, kellel puuduvad seadusjärgsed ülalpidajad“;</p> <p>3.2. § 4 lõige 3 ja lõike 4 esimene lause;</p> <p>3.3. § 5 lõike 1 punkti 1 lauseosa „või tema seadusjärgsed ülalpidajad“.</p> <p>4. Tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks Narva Linnavolikogu 18. detsembri 2014. a määruse nr 26 „Täisealisele isikule hoolduse seadmise ja hooldaja määramise ning hooldajatoetuse maksmise kord“:</p> <p>4.1. § 2 punkti 1 lauseosa „ kellele on puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse kohaselt määratud keskmine, raske või sügav puue“;</p> <p>4.2. § 4 lõike 1 lauseosa „30 päeva jooksul alates taotluse esitamisest“.</p> <p>5. Tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks Narva Linnavolikogu 18. juuni 2009. a määruse nr 23 „Munitsipaaleluruumide tüürile andmise ja kasutamise kord“:</p> <p>5.1. § 4 lõike 2 punkt 3 osas, milles see piirab sotsiaalhoolekande seaduses sätestatud eluruumi tagamise teenuse osutamist;</p> <p>5.2. § 7 lõike 4 punkt 2 osas, milles see piirab sotsiaalhoolekande seaduses sätestatud eluruumi tagamise teenuse osutamist;</p> <p>5.3. § 7 lõige 5 osas, milles see piirab sotsiaalhoolekande seaduses sätestatud eluruumi tagamise teenuse osutamist;</p> <p>5.4. § 19 osas, milles see annab eraõiguslikule juriidilisele isikule õiguse</p>
--	--	--	--

			<p>otsustada eluruumi tagamise teenuse osutamise üle.</p> <p>6. Tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks Narva Linnavolikogu 17. juuni 2010. a määruse nr 23 „Kindla elukohata isikutele teenuste osutamise kord“:</p> <p>6.1. § 2 lõike 3 punkt 3 ja § 6 lõige 2 osas, milles need ei taga teenuse saajale turvakoduteenuse osutamisel psühholoogilist nõustamist;</p> <p>6.2. § 6 lõige 1 osas, milles see ei taga turvakoduteenuse osutamist kõigile turvalist keskkonda vajavatele abivajajatele.</p> <p>7. Tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks Narva Linnavolikogu 21. märtsi 2013. a määruse nr 12 „Laste turvakoduteenuse osutamise tingimused ja kord Narva linnas“:</p> <p>7.1. § 2 lõige 2 osas, milles see kohustab isikuandmeid esitama ja nende õigsust tõendama lapse turvakodusse toonud inimest, kellel on õigus oma andmete esitamisest keelduda lastekaitseaduse § 27 lõike 5 teise lause alusel;</p> <p>7.2. § 3 lõige 5 osas, milles see ei taga turvakoduteenuse osutamisel teenuse saaja east ja vajadustest tulenevaid arendavaid tegevusi.</p> <p>8. Tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks Narva Linnavolikogu 21. märtsi 2013. a määruse nr 10 „Võlanõustamisteenuse osutamise kord Narva linnas“ § 1 lõige 6.</p> <p>9. Tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks sellise õigustloova akti andmata jätmise, millega reguleeritakse isikliku abistaja teenuse osutamist Narva linnas.</p> <p>10. Tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks sellise õigustloova akti andmata jätmise, millega reguleeritakse eluruumi tagamise teenuse osutamist Narva linnas juhul, kui omavalitsusüksuse omandis ei ole vabu eluruumi.</p>
--	--	--	---

			11. Jätta ülejäänud osas õiguskantsleri taotlus rahuldamata.
15.	5-19-40/36 RKPJK 17.12.2019	Justiitsministri 30. novembri 2000. a määruse nr 72 „Vangla sisekorraeskiri“ § 641 punkti 31 põhiseadusele vastavuse kontroll.	Jätta Tartu Halduskohtu taotlused rahuldamata.
16.	5-19-41/9 RKPJK 18.12.2019	Siseministri 27. septembri 2011. a määruse „Arestimaja sisekorraeskiri“ § 31 lõike 3 (interneti kasutamine) põhiseaduspärasuse kontroll.	Tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks siseministri 27. septembri 2011. a määruse nr 21 „Arestimaja sisekorraeskiri“ § 31 lõike 3 lauseosa „kui arestimajas on selleks tehnilised tingimused“.
17.	5-19-42/13 RKPJK 18.12.2019	Sotsiaalmaksuseaduse § 6 lõike 1 punkti 8 põhiseaduspärasuse kontroll.	1. Tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks sotsiaalmaksuseaduse § 6 lõike 1 punkt 8 osas, milles see välistab sotsiaalmaksu maksmise ravikindlustuse seaduse § 5 lõike 2 punktis 1 nimetatud isiku ülalpeetava registreeritud elukaaslase eest, kes kasvatab vähemalt ühte alla 8-aastast last ning kelle eest või kelle registreeritud elukaaslase eest riik ei maksa sotsiaalmaksu sotsiaalmaksuseaduse § 6 lõike 1 punkti 1 või 11 alusel. 2. Mõista Eesti Vabariigilt X kasuks välja menetluskulud 330 eurot.
18.	5-19-38/15 RKPJK 19.12.2019	Vabariigi Presidendi taotlus tunnistada Kaitseväe korralduse seaduse muutmise seadus põhiseadusega vastuolus olevaks.	Tunnistada Riigikogu 29. mail 2019 vastu võetud Kaitseväe korralduse seaduse muutmise seadus põhiseadusega vastuolus olevaks.
19.	5-19-44/9 RKPJK 04.02.2020	Kaitseministri 6. veebruari 2013. a määruse nr 8 „Tegevväelase ressursimahuka koolituse kulu arvestamine ja hüvitamine ning määramata tähtajaga tegevteenistuses olemise kohustuse määramise kord“ § 5 lõigete 2 ja 3 põhiseaduslikkuse kontroll.	Jätta Tallinna Ringkonnakohtu taotlus rahuldamata.

20.	5-18-5/33 RKÜK 09.04.2020	Välismaalaste seaduse ja siseministri 18. detsembri 2015. a määruse nr 83 „Tähtajalise elamisloa ja selle pikendamise ning pikaajalise elaniku elamisloa ja selle taastamise taotlemise kord ning elamisloa taotlemise vormid“ põhiseaduspärasuse kontroll.	Jätta taotlus läbi vaatamata.
21.	5-19-45/9 RKPJK 17.04.2020	Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 18 lõike 1 punkti 6 põhiseaduspärasuse kontroll.	1. Rahuldada õiguskantsleri taotlus. 2. Tunnistada kehtetuks kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 18 lõike 1 punkti 6 lauseosa „või töötamisega sama valla või linna ametiasutuses töölepingu alusel“. 3. Lükata otsuse jõustumine edasi kuue kuu võrra.
22.	5-20-1/15 RKPJK 05.05.2020	Sotsiaalhoolekande seaduse § 133 lõike 1 põhiseaduslikkuse kontroll osas, milles see ei võimalda toimetulekutoetuse määramisel arvata sissetulekust maha retseptiravimitele tehtavaid kulutusi.	Jätta Tallinna Halduskohtu taotlus rahuldamata.
23.	5-20-4/2 RKPJK 12.05.2020	Nikolai Lebedevi individuaalkaebus justiitsministri 30. novembri 2000. a määruse nr 72 „Vangla sisekorraeskiri“ § 51 lõigete 2–4 ja § 511 põhiseadusevastasuse tuvastamiseks.	Tagastada Nikolai Lebedevi kaebus läbivaatamatult.
24.	5-20-2 RKPJK 26.05.2020	Maakatastriseaduse § 18 ² lõike 4 ja õigustloova akti andmata jätmise põhiseaduspärasuse kontroll.	Jätta Jõelähtme Vallavolikogu taotlus rahuldamata.